9(476)(075.6)
Ж-949

А. П. Жытко,
В. М. Фамін

ГІСТОРЫЯ БЕЛАРУСІ
(1945—2002 гг.)

Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь

Установа адукацыі
«Беларускі дзяржаўны педагагічны універсітэт імя Максіма Танка»

А. П. Жытко, В. М. Фамін

ГІСТОРЫЯ БЕЛАРУСІ
(1945—2002 гг.)

Вучэбны дапаможнік

УК 2148
Бібліятэка
БДПУ імя М.Танка

Мінск 2004

УДК 947.6(075.8)
ББК 63.3(2)622я73
Ж11

Друкуецца па рашэнні рэдакцыйна-выдавецкага савета БДПУ
Рэкамендавана секцыяй гуманітарных навук БДПУ
(пратакол № 10 ад 10.02.04)

Рэцэнзенты:
У. Н. Сідарцоў, доктар гістарычных навук, прафесар;
С. В. Паноў, кандыдат педагагічных навук

Жытко А. П., Фамін В. М.
Ж11 Гісторыя Беларусі (1945—2002 гг.): Вучэб. дапам.— Мн.: БДПУ, 2004.— 135 с.
ISBN 985-435-747-3

У дапаможніку асвятляецца гісторыя Беларусі ад заканчэння Вялікай Айчыннай вайны да пачатку XXI ст. Дапаможнік пабудаваны па праблемна-храналагічным прынцыпе. У ім разглядаюцца пытанні аднаўлення эканомікі БССР, якая была амаль поўнасцю знішчана падчас вайны, далейшага сацыяльна-эканамічнага і культурнага развіцця рэспублікі на падставе яе буйнамаштабнай мадэрнізацыі. Значная ўвага ўдзяляецца грамадска-палітычнаму жыццю ў Беларусі ў гэтыя гады, набыццю ёю поўнага суверэнітэту, стварэнню новай дзяржавы — Рэспублікі Беларусь.

Адрасуецца студэнтам і выкладчыкам гістарычнага факультэта БДПУ.

УДК 947.6 (075.8)
ББК 63.3 (2)622я73

ISBN 985-435-747-3

© А. П. Жытко, В. М. Фамін, 2004
© ВВЦ БДПУ, 2004

ЗМЕСТ

АД АЎТАРАЎ **4**

Раздзел I. ПЕРАХОД ДА МІРНАГА ЖЫЦЦЯ. ВЫЗНАЧЭННЕ НАПРАМКУ РАЗВІЦЦЯ (1945—1953 гг.) **5**

Асноўныя кірункі аднаўлення Беларускай ССР у пасляваенныя гады 5

§ 1. Пераадоленне разрухі ў эканоміцы. Выхад на новы ўзровень развіцця 6

§ 2. Грамадска-палітычнае жыццё ў аднаўленчы перыяд 12

§ 3. Адраджэнне і развіццё адукацыі і навукі 15

§ 4. Літаратура і мастацтва ў першыя пасляваенныя гады 19

Вынікі аднаўлення і развіцця БССР у пасляваенныя гады. Пытанні і заданні 24

ДАКУМЕНТЫ І МАТЭРЫЯЛЫ 25

Раздзел II. БССР У 1953—1964 гг. КУРСАМ РЭФОРМ **35**

Неабходнасць адыходу ад сталінскай мадэлі кіраўніцтва краінай 35

§ 1. Першыя спробы дэмакратызацыі грамадства 36

§ 2. Сацыяльна-эканамічнае развіццё БССР у новых умовах 40

§ 3. Дэмакратызацыя ў культуры Беларусі 44

Вынікі развіцця Беларусі ў 1953—1964 гг. Пытанні і заданні 48

ДАКУМЕНТЫ І МАТЭРЫЯЛЫ 50

Раздзел III. ЗАПАВОЛЕННЕ ТЭМПАЎ САЦЫЯЛЬНА-ЭКАНАМІЧНАГА РАЗВІЦЦЯ. ПРАЯЎЛЕННЕ КАНСЕРВАТЫЗМУ (1965—1984 гг.) **52**

Беларускае грамадства ва ўмовах мапарухомага дваццацігоддзя 52

§ 1. Новае ў грамадска-палітычным жыцці краіны 53

§ 2. Сацыяльна-эканамічнае развіццё Беларусі ў 1965—1984 гг. 56

§ 3. Культурна-нацыянальнае жыццё рэспублікі 60

Дасягненні і праблемы развіцця Беларусі ў 1965—1984 гг. Пытанні і заданні 66

ДАКУМЕНТЫ І МАТЭРЫЯЛЫ 68

Раздзел IV. БССР НА ШЛЯХУ ДА СУВЕРЭНІТЭТУ (ДРУГАЯ ПАЛОВА 80-х — ПАЧАТАК 90-х гг. XX ст.) **73**

Беларусь ва ўмовах пошуку шляхоў мадэрнізацыі сацыялізму ў СССР 73

§1. Эканамічнае становішча Беларусі ва ўмовах аслаблення цэнтралізаванага кіравання 74

§ 2. Змены ў грамадска-палітычным жыцці краіны 78

§ 3. Ад БССР да Рэспублікі Беларусь. Набыццё суверэнітэту 82

§ 4. Нацыянальна-культурнае Адраджэнне ў суверэннай Беларусі 86

§ 5. Выхад Беларусі на міжнародную арэну 90

Вынікі нацыянальна-дэмакратычных пераўтварэнняў на рубяжы 80-х — 90-х гг. Пытанні і заданні 95

ДАКУМЕНТЫ І МАТЭРЫЯЛЫ 97

Раздзел V. РЭСПУБЛІКА БЕЛАРУСЬ: ШЛЯХ ДА СТАБІЛІЗАЦЫІ (1996—2002 гг.) **103**

Некаторыя вынікі выбару шляху развіцця 103

§ 1. Асноўныя кірункі сацыяльна-эканамічнага развіцця Рэспублікі Беларусь 104

§2. Грамадска-палітычнае жыццё Беларусі на мяжы тысячагоддзяў 108

§ 3. Культура Беларусі на мяжы стагоддзяў 112

§ 4. Беларусь у сусветным супольніцтве на мяжы стагоддзяў 115

Вынікі стабілізацыі Беларусі на мяжы XX—XXI стст. Пытанні і заданні 119

ДАКУМЕНТЫ І МАТЭРЫЯЛЫ 120

ЗАКЛЮЧЭННЕ **133**

ЛІТАРАТУРА **135**

АД АЎТАРАЎ

Вывучэнне гісторыі Беларусі пасляваеннага часу мае важнае адукацыйна-выхаваўчае значэнне. Нягледзячы на шматлікія цяжкасці пасляваеннага жыцця, беларускі народ у сціслыя тэрміны загаіў раны вайны, а потым дабіўся вялікіх поспехаў у далейшай мадэрнізацыі сваёй краіны і, нарэшце, праявіў палітычную волю ў забеспячэнні нацыянальнага суверэнітэту і стварэнні ўласнай дзяржавы пасля распаду СССР.

У вучэбным дапаможніку гэтыя лёсавызначальныя працэсы раскрываюцца на аснове асвятлення падзей, якія звязаны з сацыяльна-эканамічным, палітычным і культурным развіццём Беларусі ў перыяд ад заканчэння Вялікай Айчыннай вайны да пачатку новага, XXI ст. Увесь гэты адносна працяглы адрэзак часу храналагічна падзяляецца на 5 частак, якія называюцца раздзеламі і ў сваю чаргу складаюцца з параграфаў.

Кожны раздзел уключае агульную характарыстыку разглядаемага перыяду, пытанні і заданні па яго асноўным змесце. Параграфы ў складзе раздзелаў вызначаны па праблемным прынцыпе і асвятляюць асноўныя пытанні сацыяльна-эканамічнага, палітычнага і культурнага развіцця Беларусі на акрэсленым адрэзку гістарычнага часу. Раздзелы 4—5 утрымліваюць спецыяльныя параграфы, у якіх прадстаўлена Рэспубліка Беларусь на міжнароднай арэне. Як вядома, выхад Беларусі на міжнародную арэну быў звязаны з яе ўдзелам у заснаванні ў 1945 г. Арганізацыі Аб'яднаных Нацый (ААН) і пастаянным з таго часу членствам у ёй. Аднак рэальна дзейнасць Беларусі ў ААН не была самастойнай, паколькі ўсё вызначалася ў Маскве. І толькі з набыццём незалежнасці ў 1991 г. Рэспубліка Беларусь атрымала рэальны статус паўнапраўнага члена міжнароднай супольнасці. У дапаможніку асвятляецца як працэс набыцця гэтага статусу, так і дзейнасць рэспублікі ў знешнепалітычнай і знешнеэканамічнай сферах. Кожны параграф заканчваецца пытаннямі і заданнямі, якія служаць як для самаправеркі атрыманых ведаў, так і для самастойнай працы студэнтаў па паглыбленым вывучэнні гэтага перыяду гісторыі Беларусі.

Пры разглядзе канкрэтных пытанняў у параграфах і ў канцы іх пры неабходнасці прыводзяцца вытрымкі з дакументальных крыніц. У канцы раздзелаў змяшчаюцца найбольш важныя дакументы і матэрыялы, значная частка якіх адносіцца да перыяду існавання Рэспублікі Беларусь у якасці незалежнай дзяржавы. Іх наяўнасць паспрыяе ўдакладненню праблем, якія разглядаюцца ў дапаможніку, і дазволіць студэнтам набываць навыкі самастойнай працы з гістарычнымі крыніцамі. У канцы даецца кароткае заключэнне і спіс літаратуры

ЗАКЛЮЧЭННЕ

Пасляваенны перыяд гісторыі Беларусі насычаны буйнымі падзеямі, у якіх увасобіліся як працэсы ўнутранага жыцця рэспублікі, так і развіцця заходняй і сусветнай цывілізацыі. На адносна непрацяглым адрэзку часу беларускаму народу давялося прыкласці вялікія намаганні, каб перадолець разбуральныя вынікі Вялікай Айчыннай вайны і нямецка-фашысцкай акупацыі. У далейшым ён стаў міжвольным удзельнікам «халоднай» вайны і глабальнага супрацьстаяння дзвюх сусветных грамадска-палітычных сістэм. На яго долю выпала змаганне за сваю, здавалася, зусім блізкую светлую камуністычную будучыню і перажыць поўнае крушэнне гэтага міфа. У гэтых умовах новай выратавальнай надзеяй для беларускага народа стала вяртанне да сваіх гістарычных каранёў, пабудова ўласнай дзяржавы, адраджэнне нацыянальнай культуры і перш за ўсё мовы.

Стваральнікамі неспрыяльных умоў жыццядзейнасці краін і народаў пасля Другой сусветнай вайны з'яўляліся не самі па сабе аб'ектыўныя абставіны, а ўрады вядучых краін свету, іх кіраўнікі, палітычныя і грамадскія дзеячы. І ўсё-такі гістарычны працэс вызначалі не яны, а шырокія народныя масы як унутры кожнай краіны, так і ў сусветным маштабе.

Менавіта намаганнямі народа ў пасляваенныя гады ў Беларусі быў створаны буйны прамысловы комплекс, у якім налічвалася звыш 1,5 тыс. сучасных прадпрыемстваў. Шырокія маштабы набыў выпуск трактароў, аўтамабіляў, станкоў, прыбораў, электронна-вылічальных машын і інш. Значны размах атрымалі комплексная механізацыя і аўтаматызацыя вытворчых працэсаў. Пашырылася выкарыстанне станкоў з лікавым праграмным кіраваннем, станкоў-аўтаматаў, робататэхнікі. Індустрыяльнае аблічча рэспублікі вызначалі навукаёмкія галіны народнай гаспадаркі, якія адлюстроўвалі навукова-тэхнічны прагрэс. Гэта радыётэхнічная, электронная, станкабудаўнічая, аўтамабільная, нафтаперапрацоўчая, хімічная прамысловасць.

Аднак прамысловае будаўніцтва ў рэспубліцы ў пасляваенныя гады вялося без уліку фарміравання нацыянальна-рэгіянальных патрэбнасцей, што прывяло да сур'ёзных парушэнняў у экалагічнай сферы. Рэспубліка аказалася перанасычанай шкоднымі адыходамі ў прамысловай вытворчасці, якія забруджвалі паветра і навакольнае асяроддзе, патрабавалі дадатковых выдаткаў для прадухілення экалагічнай катастрофы. Становішча ў вобласці экалогіі асабліва абвастрылася ў сувязі з аварыяй на Чарнобыльскай АЭС.

У буйную галіну народнай гаспадаркі пераўтварыліся будаўніцтва, транспарт і сувязь. Менш значнымі былі вынікі развіцця сельскай гаспадаркі. Аднак пэўны прагрэс у пасляваенныя гады адбываўся і ў ёй. Гэта стала вынікам шырокамаштабнага росту тэхнічнага аснашчэння кал-

гасаў і саўгасаў, укаранення хімізацыі і дасягненняў сучаснай аграбіялагічнай навукі.

Беларускія вучоныя, дзеячы культуры ўнеслі значны ўклад у развіццё многіх галін навукі, асабліва матэматыкі, фізікі, хіміі, геалогіі, фізіка-тэхнічных навук і інш. Меліся дасягненні ў развіцці літаратуры і мастацтва, паглыбленні ведаў аб беларускім этнасе, яго мове і культуры. Зразумела, што пры іншых сацыяльна-палітычных і грамадскіх умовах жыцця вынікі маглі быць больш значнымі. І не народ вінаваты ў тым, што праз 70 з лішкам гадоў камуністычнага кіраўніцтва краіна апынулася ў стане крызісу і поўнага развалу.

Набыццё Беларуссю дзяржаўнай незалежнасці стала для беларускага народа пачаткам новай эры ў яго гісторыі. Нягледзячы на цяжкасці пераходнага перыяду на шляху будаўніцтва новай дзяржавы і дэмакратычнага ладу жыцця, пройдзены за дзесяцігоддзе шлях пераканаўча сведчыць аб вялікіх перавагах для беларускага народа наяўнасці дзяржаўнага суверэнітэту і поўнамаштабнага міжнароднага супрацоўніцтва. Удзел народа ў будаўніцтве сваёй новай, незалежнай Бацькаўшчыны з'яўляецца асновай дабрабыту і шчаслівай будучыні Беларусі.

ЛІТАРАТУРА

1. Адамушка У. І. Палітычныя рэпрэсіі 20—50-х гадоў на Беларусі. М., 1994.
2. Беларусь: выбор пути. Национальный отчет о человеческом развитии, 2000. Мн., 2000.
3. Беларусь на мяжы тысячагоддзяў. Мн., 2000.
4. Беларусы: Этнаграфія, дэмаграфія, дыяспара, канфесіі: Атлас. М., 1996.
5. Беларусы. М., 1998.
6. Беларусы. Грамадскія традыцыі / В. Ф. Бацяеў, В. М. Балявіна, А. У. Гурко і інш. Мн., 2002. Т. 6.
7. Верашчагіна А. У., Гурко А. В. Гісторыя канфесій на Беларусі ў другой палове XX стагоддзя. Мн., 1999.
8. Гістарычная навука і гістарычная адукацыя ў Рэспубліцы Беларусь. Новыя канцэпцыі і падыходы: У 2 ч. Мн., 1994.Ч. 1. Гісторыя Беларусі.
9. История Белорусской ССР. Мн., 1977.
10. Касцюк М. П. Бальшавіцкая сістэма ўлады на Беларусі. Мн., 2000.
11. Круталевіч В. А. На путях самоопределения: БНР — БССР — РБ. Мн., 1995.
12. Кузнецов И. Н., Шелкопляс В. А. История государства и права Беларуси. Мн., 1999.
13. Канфесіі на Беларусі (к. XVIII — XX ст.) / В. В. Грыгор'ева, У. М. Завальнюк, У. І. Навіцкі, А. М. Філатава. Мн., 1998.
14. Лыч Л., Навіцкі У. Гісторыя культуры Беларусі. Мн., 1996.
15. Огурцов С.С. Участие Белорусской ССР в борьбе за соблюдение прав человека. Мн., 1985.
16. Республика Беларусь в цифрах. Мн., 2002.
17. Снопковский В. Е. Белорусская ССР в ООН (1945—1985 гг.). Мн., 1985.
18. Шыдлоўскі В. Рысы майго пакалення. Мн., 2001.
19. Энцыклапедыя гісторыі Беларусі: У 6 т. Мн., 1993—2003.
20. Эканамічная гісторыя Беларусі / Пад агул. рэд. В. І. Галубовіча. Мн., 1996.